ÚJ PEDAGÓGIAI SZEMLE

A töredékesség egysége – a posztmodern pedagógiáról

Mire jó a szakértő?

Az egészséges életmódra nevelés a NAT-ban

Az ifjúság védettsége

Az animációs film készítésének oktatása

Ezerkilencszázkilencvenhat
November

ÚJ PEDAGÓGIAI SZEMLE

A MAGYAR PEDAGÓGIAI TÁRSASÁG ÉS AZ ORSZÁGOS KÖZOKTATÁSI INTÉZET FOLYÓIRATA

Ambrusné Kéri Katalin egyetemi adjunktus (Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs)

Bakó Anna tud. munkatárs (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest)

Bessenyei István tudományos munkatárs (Országos Közoktatási Intézet, Budapest)

Csoma Gyula csoportvezető (Országos Közoktatási Intézet, Budapest)

Gergely Gyula tudományos munkatárs (Országos Közoktatási Intézet, Budapest)

Gyóni Lajosné főiskolai tanár (Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest)

Győriványi Sándor tanár, országgyűlési képviselő (Budapest)

Havas Péter tudományos munkatárs (Országos Közoktatási Intézet, Budapest)

Kisida Erzsébet főtanácsos (Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Budapest)

Majzik Lászlóné ny. főiskolai tanár (Budapest)

Pálinszki Antal elnök (Fővárosi Közgyűlés Oktatási Bizottsága, Budapest)

Pethő Ágnes természetvédelmi szakértő (Környezetgazdálkodási Intézet, Budapest)

Pőcze Gábor főigazgató helyettes (Országos Közoktatási Intézet, Budapest)

Sándor Éva tanár (Karinthy Frigyes Gimnázium, Budapest)

Schüttler Tamás főszerkesztő (Új Pedagógiai Szemle, Budapest)

Szabolcs Éva egyetemi adjunktus (ELTE Neveléstudomány Tanszék, Budapest)

Szilágyi Erzsébet tud. munkatárs (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest)

Tóth Géza szakoktató (Magyar Iparművészeti Főiskola, Budapest)

Számunk a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Közoktatási Intézet, a Mentálhigiénés Programiroda, a Fővárosi Közgyűlés Oktatási Bizottsága és a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium támogatásával készült.

Főszerkesztő: Schüttler Tamás — *Munkatársak:* Győri Anna szerkesztő — Majzik Lászlóné szerkesztő — Szekszárdi Júlia — Pőcze Gábor — Both Mária — Csorba F. László — Grépály András tervezőszerkesztő, tipográfus — Matics Ágnes szerkesztőségi titkár

Szerkesztőbizottság: Báthory Zoltán, Bíró Péterné, Czakó Kálmán Dániel, Csányi Vilmos, Heltai Miklós, Hunyady Györgyné, Köpeczi Béla elnök, Lukács Péter, Nyirkos Tibor, Schüttler Tamás, Trencsényi László

Szerkesztőség: 1087 Budapest, Luther u. 4–6. B ép. III. 13. Tel/fax: 1344–317 Email: upsz@mail.matav.hu
Kiadja az Országos Közoktatási Intézet — *Felelős kiadó:* Mihály Ottó főigazgató
A szerkesztőség meg nem rendelt kéziratokat nem őriz meg és nem küld vissza.

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a szerkesztőségben, a hírlapkézbesítőknél és a Hírlapelőfizetési Irodában (Budapest, XIII. Lehel u. 10/a., levélcím: HELIR, Budapest 1900), ezenkívül Budapesten a Magyar Posta Rt. Hírlapüzletági Igazgatósága kerületi ügyfélszolgálati irodáin, vidéken a postahivatalokban. Előfizetési díj fél évre 1194 Ft, egész évre 2388 Ft. Megjelenik minden hónap 25-én.

Folyóiratunk példányai megvásárolhatók: Bartók Könyvesbolt 1114 Budapest, Bartók Béla út 25. Tel.: 166-4294 — Mentor Könyvesbolt 1074 Budapest, -Rákóczi út 54. Tel.: 342-2121 — Corvina Könyvesbolt 1053 Budapest, Kossuth Lajos u. 4. Tel.: 118-3603

HU ISSN 1215–1807 — INDEX: 25701-

A nyomás a PRAKTIGRÁF GM gondozásában, az ERFAPRESS Kft. nyomdájában készült. Felelős vezető: Juhász László. Terjedelem: 7 (A/5 ív). Táskaszám:

Tartalom

XLVI. évfolyam
1996/11

Kritika–Figyelő

Játszanék Hellászt!

– Gondolatok *Szőcs Tibor* Játsszunk Hellászt! című szöveggyűjteményéről és munkáltató tankönyvéről –

Évezredünk végén minden, az emberiség sorsáért aggódó gondolkodó fejében megfogalmazódik a kérdés: hogyan vezethetik el a tudás szétszabdalt darabkái, a tudományok tükörcserepei a felnövekvő generációkat az ember, önmaguk megismeréséhez. Lehetséges-e még egységet teremteni a szaktudományok ezernyi ága-boga között? Megtalálhatjuk-e rohanó életünk, szorító határidők és tantervek közepette a harmóniát? Jut-e idő az iskolákban a sokoldalú ember nevelésére?

Szőcs Tibor könyvei szellemi kalandra, kreativitásra buzdítanak. A fiatal tanító nem elégedett meg annyival, hogy elmélkedjen a fenti kérdéseken. Megismerésre, alkotásra csábít, játékra invitál. „Játsszunk Hellászt!" – szólítja meg az olvasót könyvei címében, mivel úgy feltételezi, hogy az ókori görögség kultúrájának alapos megismerése hozzásegíthet az EMBER megismeréséhez. A régebbi időkben oly nagyra becsült, mára már meglehetősen elfeledett görög évszázadok pillanatainak felidézése a szerző szerint az európaiság érzését is erősítheti, és napjaink kultúrájának gyökereit is felfedezhetjük az egykori poliszok életét vizsgálva.

A szerző meglehetősen érdekes és izgalmas módját választotta az egész tanévet betöltő – esetleg több tanéven át is játszható – „görögözésnek". Az iskolai tanév hónapjaihoz – az ókori időbeosztásnak nagyrészt megfelelően – hozzárendelte a korabeli görög ünnepeket. A könyvek azonban sokkal többet nyújtanak, mint a régi ünnepek megismerését. A munkafüzet és szöveggyűjtemény lapjairól a görög hétköznapok is elénk tárulnak a maguk színes forgatagával. Ünnepek és mindennapok bemutatása lehetővé teszi a diákok és érdeklődő olvasók számára a hozzájuk nagyon hasonló, időben mégis oly távolinak tűnő emberek örömeinek és küzdelmeinek átélését. A könyvek legnagyobb erénye – számos egyéb mellett – feltétlenül ez: a bemutatott ismeretek „emberközelisége". *Szőcs Tibor* sziporkázó ötletei és kitűnően válogatott háttéranyagai segítségével a játék végére mindannyian kicsit göröggé válunk, és miközben ráébredünk képességeinkre, személyiségünk sajátos vonásaira, aközben megérezzük sorsközösségünket valamennyi emberrel, aki valaha is élt a Földön.

A munkáltató tankönyv elsősorban tizenéves (felső tagozatos kisgimnazista) gyerekek számára készült, de akár felnőttek is próbára tehetik tudásukat a kérdések segítségével. A benne található feladatok a személyiség lehető legteljesebb kibontakoztatására törekednek. Versírásra, modellezésre, rajzolásra, színezésre, színjátszásra, barkácsolásra, testmozgásra, főzésre hívnak a képek és szövegek. A feladatok nagy része a többiekkel közösen oldható meg, így valódi élménnyé, jóízű társasjátékká, nemes vetélkedéssé alakul át a közösségi érzést erősítő ismeretszerzés.

Szőcs Tibor valamennyi tudomány köréből bőven merített a könyvek elkészítése során. A görög kultúra megismerése az ő felfogása szerint nem csu-

pán irodalmi és történelmi tájékozódás. Feladatai a régészet, a zene, a mitológia, a természettudományok (matematika, csillagászat, földrajz, biológia), a nyelv és a művészetek területeit érintik. A munkáltató könyv részleteinek sokaságánál a diákok kitekinthetnek a görög kultúra keretei közül napjaink (magyar) civilizációja felé, így megérthetik a mai ember kapcsolódását a múlthoz. Erre vonatkozóan több példát is kiemelhetnénk, többek között az ókori és újkori olimpiákat összevető sporttörténeti feladatokat; a görög verselés formáinak és tartalmainak továbbélését századunk magyar költészetében (*József Attila, Weöres Sándor, Juhász Gyula* és mások verseiben); szómagyarázatokat; mitológiai alakok bemutatását, akik napjainkban is gyakorta szerepelnek irodalmi művekben.

A munkafüzet készítője figyelmet fordított az értelmi és testi nevelés mellett az esztétikai nevelésre is. Számos fotó és rajz teszi teljessé a kötetet, és a feladatok jelentős része a vizuális neveléshez is kapcsolódik, a tér- és színlátáson kívül a manuális készségeket is fejleszti. A viselkedéskultúra, az öltözködési szokások, az egészséges életre nevelés (egészséges táplálkozás) érdekében beiktatott feladatok pedig valóban teljessé teszik e rendhagyó és hiánypótló könyvet. Függelékként kivágható táblákat és megoldásgyűjteményt találhatunk, melyek kétségkívül megkönnyítik a munkafüzet használatát.

Szőcs Tibor azokra a tanárokra és idősebb diákokra is gondolt, akik szeretnék felfrissíteni és bővíteni ismereteiket az ókori görög kultúrával kapcsolatosan, vagy nem érzik elégségesnek tudásukat ahhoz, hogy a munkafüzet játékos feladatait diákjaikkal megoldják. Nekik készült az a szöveggyűjtemény, amely valójában többet rejt, mint amire a kifejezés utal. Nem csupán görög és magyar nyelven közölt szövegek találhatók benne ugyanis, hanem kottával ellátott dalszövegek, ételreceptek és gazdag képanyag. Ezt a könyvet bárki haszonnal forgathatja a munkafüzet nélkül is, önálló kötetként is megállja a helyét azon olvasó kezében, aki az ókori Hellászt készül megismerni. A szó legnagyszerűbb értelmében enciklopédiának nevezhetjük ezt a színes, gondolkodást serkentő és adatokat is bőségesen tartalmazó válogatást. A kötetben a munkafüzetben szereplő feladatok háttéranyagaként megtalálhatjuk a görög építészet és szobrászat, a vázafestészet és edénykészítés bemutatását, a görög–perzsa háborúk történetét, a görög viseletről, étkezésről, mitológiáról, irodalomról, kereskedelemről, színjátszásról, mértékegységekről, olimpiáról, zenéről és növényekről szóló leírásokat, eredeti műrészleteket.

A szöveggyűjteményt olyan függelék egészíti ki, amelyben a szerző egy lehetséges tanmenet–javaslatot tár az olvasó elé; ennek segítségével a tanár sikeresen megszervezheti egy egész éven át tartó szakkör vagy tanóra minden lépését. *Szőcs Tibor* – aki ismeri az iskolák szűkös időkereteit, a tantárgyakkal kapcsolatos problémákat – azt is elképzelhetőnek tartja, hogy történelem-, irodalom- vagy rajzóra keretei között jusson némi idő a hellén kultúra segítségével az ember megismerésére. Úgy véljük, a NAT-ban szereplő „emberismeret” tanítása során is haszonnal forgatható lenne a két könyv, hiszen az emberrel kapcsolatos sok kérdés megválaszolható segítségükkel, igaz, meglehetősen sajátos módon. *Szőcs Tibor* könyveinek valódi hitelességét az adja, hogy 14 évnyi iskolai kísérletezés, tapasztalat áll megírásuk mögött, tehát a feladatokat nem csupán „megálmodta”, hanem gyermekekkel is kipróbálta. Talán a görög szavakat betűzgető vagy a világ hét csodáján merengő fiúkból és lányokból lesznek Földünk jövőbeni tudósai...

„Játsszunk Hellászt!" – hívogat a könyvek felirata. *Szőcs Tibor* valóban játékra hív, de a homo ludens mellett a bölcsesség, a művészet, a kíváncsiság, a kutatás emberben megbúvó területeit is célba veszi A kihívásra, meghívásra és mindenfajta „hívásra" illik felelni. Mit válaszolhat a XX. század végének agyonhajszolt diákja, ötleteiből kifogyott tanára, a problémák által szorongatott ember?

A magam nevében annyit mondhatok, hogy a sok érdekes ismeret mellett és a még több felesleges információ helyett, melyek felém áramlanak a világból, én bizony JÁTSZANÉK HELLÁSZT!!

Szőcs Tibor: Játsszunk Hellászt! Calibra Kiadó, Budapest, 1996.

Ambrusné Kéri Katalin

A felnőttképzés tudománya[1]

Az első összefoglaló munka a felnőttképzés tudományáról Magyarországon, magyarul 1937-ben jelent meg. Meglepő módon egy amerikai – *Vernon Hodge* – írta bölcsészdoktori értekezésként a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. A könyv az Amerikai Egyesült Államok felnőttoktatását mutatja be ugyan, de egyrészt korának andragógiai alapjaira építve, másrészt önálló fejezetekben is tárgyalva a felnőttképzés tudományának eredményeit. Ily módon valóban összefoglaló munkává válik. (Az andragógiának ekkor már tág terű szakirodalma van, favoritja *Thorndike,* akinek meghatározó jelentőségű könyve, az *Adult Learning* mindössze kilenc évvel korábban, 1928-ban jelent meg.) Egyelőre nem találom a nyomát annak, hogy *Vernon Hodge* valamennyire is hatott volna a felnőttképzés hazai tudományosságára – holott a magyar neveléstudomány egyik előkelő egyetemi műhelyében dolgozhatott –, és nem találom nyomát a harmincas évek végén, de ezután még hosszú ideig a felnőttképzés tudományának sem Magyarországon: a tudománynak mint körülhatárolt, viszonylag autonóm és szuverén módon szerveződő diszciplínának. A tudományosság részletei azonban lassan gyűlni kezdtek.

Három évtized múltán, 1968-ban aztán megjelent a magyar alapmű, *Durkó Mátyás* könyve, a *Felnőttnevelés és népművelés.* Jelentősége abban van, hogy áttekinti és összefoglalja, rendszerezi a felnőttképzésre vonatkozó tudományos eredményeket, mégpedig a lehető legtágabb nemzetközi összefüggések között, hozzájuk rendelve a még szerény, de mégsem jelentéktelen hazai részleteket. Ezzel *Durkó* szilárd és egyetemes alapjait vetette meg a felnőttképzés itthoni tudományosságának, s tudományelméleti-rendszertani helyét, saját belső szerkezetét meghatározva, életre hívta Magyarországon a felnőttképzés (felnőttnevelés, felnőttoktatás) viszonylag autonóm és szuverén módon szerveződő tudományát, amit ma már (nálunk és más országokban is) eléggé elfogadottan *andragógiának* neveznek. A kifejezés eredete a görög 'aner'–'androsz'=felnőtt férfi + 'ago' = vezetni. Felfedezhető a szóalkotás párhuzama a pedagógiával, amely gyermekvezetést jelent. Az and-

[1] A tanulmány az Országos Közoktatási Intézet és az Új Pedagógiai Szemle együttműködésében az OKI támogatásával jelent meg.